

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
SMURTINIAIS NUSIKALTIMAIS PADARYTOS ŽALOS KOMPENSAVIMO
ĮSTATYMO NR. X-296 PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė (toliau – Vyriausybė) 2017 m. gruodžio 13 d. protokoliniu sprendimu (17 klausimas) pavedė Teisingumo ministerijai įvertinti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2016 m. spalio 11 d. sprendimą byloje C-601/14 (toliau – ESTT sprendimas) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybei pateikti pasiūlymus bei, prireikus, teisės aktų projektus dėl šio sprendimo nuostatų įgyvendinimo.

Minėtoje byloje Europos Komisija teigė, kad Italijos teisės sistemoje nustatyta nacionalinė schema dėl kompensacijų nusikaltimų aukoms, kurią sudaro keletas specialių įstatymų, susijusių su kompensacijomis konkrečių formų smurtinių tyčinių nusikaltimų aukoms, pažeidžia ES teisės reikalavimus, nes nėra bendros kompensacijų sistemos, susijusios su visų nusikalstamų veikų, kurios pagal Italijos baudžiamąjį kodeksą apibrėžiamos ir kvalifikuojamos kaip tyčinės ir smurtinės, aukomis. Teisingumo Teismas minėtame sprendime pripažino, kad Italija tik iš dalies įgyvendino 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyvos 2004/80/EB dėl kompensacijos nusikaltimų aukoms (toliau – Direktyva 2004/80/EB) 12 straipsnio 2 dalį, ir konstatavo, kad Komisijos pareikštas ieškinys yra pagrįstas, t. y. Italijos Respublika neįvykdė įsipareigojimo pagal Direktyvos 2004/80/EB 12 straipsnio 2 dalį. Direktyvos 2004/80/EB 12 straipsnio 2 dalimi valstybėms narėms nustatoma pareiga užtikrinti, kad jų nacionalinėse taisyklėse būtų įtvirtintos kompensacijų smurtinių tyčinių nusikaltimų, padarytų atitinkamose jų teritorijose, aukoms schemos, kurios garantuotų sąžiningą ir tinkamą kompensaciją aukoms.

Vykdydama šį pavedimą, Teisingumo ministerija pateikė siūlymus dėl Smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymu reglamentuotos žalos kompensavimo sistemos tobulinimo, kurių esmę sudarė: 1) smurtinio nusikaltimo sąvokos išplėtimas; 2) kompensavimo sąlygų ir procedūrų supaprastinimas siekiant sumažinti administravimo sąnaudas; 3) kompensacijos dydžių pakeitimas; 4) Teisingumo ministerijos ir Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos vykdytojo (toliau – Fondo programos vykdytojas), t. y., institucijos, kuri vykdytų smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą, funkcijų atskyrimas. Į pateiktus siūlymus buvo atsižvelgta Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. pasitarimo protokoliniu sprendimu (4 klausimas), o Teisingumo ministerijai buvo pavesta Lietuvos Respublikos Vyriausybei iki 2018 m. gruodžio 31 d. pateikti su tuo susijusius teisės aktų projektus.

Atsižvelgiant į išvardintas priežastis, parengtu projektu siekiama įgyvendinti ESTT sprendime suformuluotą teisės aiškinimo taisyklę, jog valstybė privalo nustatyti, kad būtų kompensuojama už visus (o ne tik sunkiausius) smurtinius nusikaltimus; taip pat keičiama smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistema, suteikiant prioritetą operatyviam žalos atlyginimui; atskiriamos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo valdyme dalyvaujančių institucijų funkcijos; siekiant užtikrinti efektyvų valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimą yra aiškiau apibrėžiamos Fondo programos vykdytojo teisės.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai.

Įstatymo projektas parengtas vykdant Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. pasitarimo protokolinį sprendimą (4 klausimas).

Įstatymo projektą parengė Teisingumo ministerijos Teisinio atstovavimo skyriaus (vedėja Juliana Ostrouch-Brazdauskienė, tel. 266 29 65, el. p. juliana.ostrouch@tm.lt) patarėja Eglė Dervinskienė (tel. 266 29 65, el. p. egle.dervisnkiene@tm.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai.

Kadangi projekte Įstatymas dėstomas nauja redakcija, tačiau kai kurių straipsnių pakeitimai yra tik techninio pobūdžio, t. y., iš esmės nekeičiant teisinio reguliavimo, šio aiškinamojo rašto 3 ir 4 punktuose bus aptartos tik siūlomos esminės naujovės.

3.1. Smurtinis nusikaltimas – Baudžiamajame kodekse numatyto nusikaltimo požymių turinti veika, kuria buvo tyčia atimta žmogaus gyvybė arba sunkiai ar nesunkiai sutrikdyta jo sveikata, arba apysunkio, sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo žmogaus laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ar noliečiamumui požymių turinti veika. Smurtiniu nusikaltimu nelaikoma Baudžiamajame kodekse numatyto nusikaltimo požymių turinti veika, kuria žmogui buvo sukeltas fizinis skausmas, kuria žmogus buvo nežymiai sužalotas ar trumpam susargdintas. Smurtinių nusikaltimų, dėl kurių padaryta žala kompensuojama, sąrašą nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgaliota institucija.

3.2. Įstatyme nėra išskirta Vyriausybės, Teisingumo ministerijos ir Fondo programos vykdytojo kompetencija, kadangi šiuo metu Teisingumo ministerija tuo pačiu yra ir fondo programą vykdanči institucija.

3.3. Įstatymo 1 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad šis įstatymas nustato priteistos smurtiniais nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą (toliau – kompensavimas įprastine tvarka) ir smurtiniais nusikaltimais padarytos turtinės ir (ar) neturtinės žalos kompensavimą avansu (toliau – kompensavimas avansu).

3.4. Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad smurtiniu nusikaltimu padaryta žala kompensuojama, jei teismo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala ar teismo patvirtintoje sutartyje nurodyta smurtiniu nusikaltimu padaryta žala neatlyginta. Be to, Įstatymo 7 straipsnio 6 dalyje ir 11 straipsnio 6 dalyje reglamentuoti kompensacijos mažinimo atvejai.

3.5. Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 3 punkte nustatyta, kad prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą pateiktas ne vėliau kaip per 10 metų nuo teismo sprendimo, kuriuo priteista smurtiniu nusikaltimu padaryta žala ar patvirtinta sutartis dėl jos atlyginimo, įsiteisėjimo, išskyrus atvejus, kai šis terminas praleistas dėl svarbių priežasčių. Įstatymas nereglementuoja termino, per kurį nukentėjęs asmuo gali pateikti prašymą dėl kompensavimo avansu.

3.6. Įstatymo 7 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kompensuojamos turtinės žalos dydis negali viršyti:

- 1) 100 minimaliųjų gyvenimo lygių (toliau – MGL) arba 3800 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu atimta žmogaus gyvybė;
- 2) 80 MGL arba 3040 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba kitu, negu nurodyta šios dalies 1 punkte, smurtiniu nusikaltimu padaryta žala nepilnamečiui;
- 3) 60 MGL arba 2280 Eur, jeigu padarytas kitas smurtinis nusikaltimas.

Įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kompensuojamos neturtinės žalos dydis negali viršyti:

- 1) 120 MGL arba 4560 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu atimta žmogaus gyvybė;
- 2) 100 MGL arba 3800 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba kitu, negu nurodyta šios dalies 1 punkte, smurtiniu nusikaltimu padaryta žala nepilnamečiui;
- 3) 80 MGL arba 3040 Eur, jeigu padarytas kitas smurtinis nusikaltimas.

Įstatymo 11 straipsnio 2-4 dalyse įtvirtinta, kad avansu mokama kompensacija, išskyrus kelias išimtis, negali viršyti pusės aukščiau nurodytų dydžių.

Įstatymo 2 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad pagal šį įstatymą 3 straipsnio 1 dalyje nurodytiems asmenims taip pat kompensuojamos jų turėtos bylinėjimosi (proceso) išlaidos ir vykdymo išlaidos.

3.7. Įstatymo 7 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad jeigu smurtiniu nusikaltimu buvo atimta žmogaus gyvybė ir teismas priteisė šiuo nusikaltimu padarytą turtinę ir (ar) neturtinę žalą arba patvirtino sutartį dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo keliems asmenims, ir bendra žalos suma viršija maksimalų kompensacijos dydį, kiekvienam asmeniui išmokama kompensacijos dalis proporcinga jam priteistai ar teismo patvirtintoje sutartyje nurodytai žalos sumai.

3.8. Įstatymo 14 straipsnyje numatytas vienintelis būdas įgyvendinti valstybės reikalavimo teises, t. y., kreiptis į teismą dėl išmokėtos kompensacijos priteisimo.

4. Siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama.

4.1. Projekte siūloma apibrėžti, kad smurtinis nusikaltimas – Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse nurodyto nusikaltimo sudėties požymių turinti veika, kuria buvo tyčia atimta žmogaus gyvybė, sutrikdyta jo sveikata ar sukeltas fizinis skausmas, arba nusikaltimo žmogaus laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ar neliečiamumui sudėties požymių turinti veika. Smurtinių nusikaltimų sąrašą tvirtina Teisingumo ministerija.

Kaip jau minėta, šis pakeitimas yra siūlomas įgyvendinant ESTT sprendimą, t. y., siekiant užtikrinti asmenų, nukentėjusių nuo visų tyčinių smurtinių nusikaltimų, teisę į žalos kompensavimą. Priėmus siūlomus pakeitimus būtų užtikrintas tinkamas Direktyvos 2004/80/EB įgyvendinimas, priešingu atveju Lietuvos Respublikai grėstų pažeidimo procedūra dėl galimai netinkamo Direktyvos 2004/80/EB 12 straipsnio 2 dalies nuostatų įgyvendinimo. Taip pat pabrėžtina, kad siekis padidinti iš valstybės biudžeto skiriamas lėšas nusikaltimų aukoms padarytai žalai atlyginti yra įtvirtintas ir Vyriausybės programos 224.13 papunktyje.

Papildomai pažymėtina, kad institucija, tvirtinanti Smurtinių nusikaltimų sąrašą, nesikeistų, t. y., ja išliktų Teisingumo ministerija, kuriai šiuo metu tokia teisė yra suteikta Vyriausybės 2009 m. vasario 18 d. nutarimu Nr. 113.

4.2. Projektu siūloma detalai reglamentuoti institucijų smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo valdyme dalyvaujančių institucijų kompetenciją. Šis poreikis yra sąlygotas smurtinio nusikaltimo sąvokos išplėtimo ir su tuo susijusio smurtinių nusikaltimų, už kuriuos būtų kompensuojama, bendro skaičiaus padidėjimo. Rengėjų skaičiavimu (jis detaliau aptartas šio aiškinamojo rašto 12 punkte), prašymų dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo skaičius padidėtų nuo vidutiniškai apie 400 iki 8-9 tūkst. per metus. Atsižvelgiant į tai, siūloma Teisingumo ministerijai palikti tik funkcijas, susijusias su valstybės politikos formavimu, kontrole ir metodine priežiūra, o visas su prašymų nagrinėjimu, sprendimų priėmimu, valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimu ir Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo programos administravimu susijusias funkcijas perduoti atskirai institucijai, skiriamai Vyriausybės – Fondo programos vykdytojai.

Minėtu Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. pasitarimo protokoliniu sprendimu yra pritarta Teisingumo ministerijos siūlymui, jog Fondo programos vykdymas būtų perduotas Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos tarnybai (toliau – VGTPT).

4.3. Šiuo metu galiojantis reglamentavimas, numatantis skirtingas sąlygas kompensavimui vykstant baudžiamajam procesui ir jam pasibaigus, yra ydingas, kadangi asmuo, siekdamas gauti visą kompensacijos sumą, privalo arba į Teisingumo ministeriją kreiptis du kartus (t. y., pateikti prašymus dėl kompensavimo avansu ir įprastine tvarka), arba laukti ne tik baudžiamojo proceso (kuris pavieniais atvejais trunka 10 m. ar daugiau) pabaigos – apkaltinamojo nuosprendžio įsiteisėjimo, bet

ir antstolio vykdomo priverstinio išieškojimo pabaigos.

Europos Komisijos organizuotame ekspertų susitikime dėl kompensavimo smurtinių nusikaltimų aukoms (Meeting of the Central Contact points to Directive on compensation to crime victims (EC/80/2004)), kuris vyko 2018 m. gegužės 24-25 d., Stokholme, Švedijos karalystėje, buvo akcentuota, kad valstybė turi stengtis kompensuoti nukentėjusių asmenų patirtą žalą kuo greičiau, t. y., nelaukdama baudžiamojo proceso pabaigos, kadangi nusikaltimo aukos patirti neigiami išgyvenimai laikui bėgant išblėsta, todėl kompensacija (kaip satisfakcijos būdas) neturi tokio reikšmingo poveikio, kokį ji turėtų mokama nedelsiant po nusikaltimo padarymo. Be to, asmuo, kuris yra priverstas kelis kartus kreiptis dėl kompensacijos, patiria antrinę viktimizaciją (angl. *secondary victimisation*), t. y., pakartotinai patiria su nusikaltimu susijusius neigiamus išgyvenimus, nors valstybės pareiga yra jį nuo to apsaugoti.

Siekiant išvengti šių nukentėjusių asmenų patiriamų neigiamų pasekmių, projekte yra siūloma atsisakyti kompensavimo suskirstymo į kompensavimą įprastine tvarka ir avansu, numatant, kad nukentėjęs asmuo turi teisę kreiptis dėl smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo visa apimtimi nuo jo pripažinimo civiliniu ieškovu momento. Tokiu būdu yra suteikiamas prioritetas operatyviam kompensavimui, kadangi auka gali pretenduoti į jo patirtos žalos atlyginimą beveik iškart po nusikaltimo padarymo – pačioje ikiteisminio tyrimo pradžioje.

Taip pat skirtingų kompensavimo sąlygų atsisakymas (kaip ir kitos 4.4, 4.6, 4.7 papunkčiuose aptartos naujovės) leis paspartinti kompensavimo procedūrą – sumažės papildomai renkamos informacijos, vertinamų dokumentų ir atliekamų veiksmų (pvz., aritmetinių paskaičiavimų) kiekis, todėl pagreitės sprendimų projektų rengimo laikas. Be to, prognozuotina, jog nukentėjusiems asmenims bus paprasčiau įvertinti, ar jie turi teisę į kompensaciją, o taip pat užpildyti ir pateikti prašymus, kadangi nepriklausomai nuo baudžiamojo proceso stadijos bus taikomos tos pačios kompensavimo sąlygos.

4.4. Šios sąlygos siūloma atsisakyti remiantis 4.3 papunktyje aptartais motyvais, t. y., suteikiant prioritetą kuo skubesniai žalos kompensavimui ir nelaukiant, kol antstolis patikrins, ar už žalą atsakingas asmuo turi galimybę atlyginti žalą. Be to, tiek galiojančio Įstatymo, tiek parengto Įstatymo projekto 1 straipsnio 2 dalyje yra nustatyta, kad šis įstatymas nereglamentuoja smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos atlyginimo iš nusikaltimą padariusių asmenų ar už jų veikas atsakingų asmenų, todėl valstybės išmokama kompensacija neturėtų būti siejama su nukentėjusio asmens ir už žalą atsakingo asmens tarpusavio skoliniais santykiais. Dėl šių priežasčių taip pat yra atsisakoma nuostatų, leidžiančių mažinti išmokamą kompensaciją.

4.5. Siūloma nustatyti, kad prašymas kompensuoti smurtiniu nusikaltimu padarytą žalą turi būti pateiktas ne vėliau kaip per 5 metus nuo smurtinio nusikaltimo padarymo, išskyrus atvejus, kai šis terminas praleistas dėl svarbių priežasčių.

Ši nuostata yra sietina su 4.3 papunktyje aptartu pakeitimu, suteikiančiu teisę į visą kompensacijos sumą nuo pripažinimo civiliniu ieškovu momento. 5 metų terminas yra protingas ir pakankamai ilgas, kad visi nukentėję asmenys spėtų pasinaudoti teise į kompensaciją. Praktikoje asmenys teisę į žalos kompensavimą avansu dažniausiai realizuoja per 1 metus nuo nusikaltimo padarymo dienos. Kitose ES valstybėse terminas pateikti prašymą yra skirtingas: nuo 3 mėnesių (pvz., Vengrija) iki 10 metų (pvz., Nyderlandų Karalystė), todėl jis atitinka gerąją praktiką.

4.6. Pirmiausia, projekte atsisakoma kompensacijos skirstymo į turtinę ir neturtinę žalą, bylinėjimosi (proceso) išlaidas ir vykdymo išlaidas. Kompensacija yra apibrėžiama kaip vienkartinė išmoka, kuri yra laikytina kaip minimalus atlygis už nukentėjusio asmens patirtus išgyvenimus, nepatogumus ir kančias, o ne faktiškai patirtos žalos atlyginimas.

Konkretūs kompensacijos dydžiai yra nustatyti atsižvelgiant į minėtą Vyriausybės 2018 m. balandžio 25 d. pasitarimo protokoliniį sprendimą, kuriuo buvo pritarta siūlymui pagal

galiojančią teisinį reguliavimą nustatytų smurtinių nusikaltimų maksimalius dydžius (turtinė žala + neturtinė žala) sumažinti 50%, o naujiems smurtiniams nusikaltimams (tiems, kurie būtų pripažinti smurtiniais nusikaltimais pagal 4.1 punkte aptartą naujai siūlomą sąvoką) nustatyti 75% mažesnius nuo esamų mažiausių dydžius.

Atsižvelgiant į šį principą, naujai siūlomi kompensacijų dydžiai sudarytų:

1) 110 bazinių socialinių išmokų (toliau – BSI) arba 4180 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu atimta žmogaus gyvybė;

2) 90 BSI arba 3420 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu sunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata;

3) 70 BSI arba 2660 Eur, jeigu smurtiniu nusikaltimu nesunkiai sutrikdyta žmogaus sveikata arba buvo padaryta apysunkio, sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo žmogaus laisvei, seksualinio apsisprendimo laisvei ar neliečiamumui sudėties požymių turinti veika.

4) 35 BSI arba 1330 Eur, jeigu padarytas kitas, nei nurodyta šios dalies 1-3 punktuose, smurtinis nusikaltimas.

Taip pat yra atsisakoma šiuo metu galiojančios sąlygos, kad nepilnamečiam nukentėjusiam asmeniui yra mokama padidinta kompensacija nei priklausytų pagal padaryto smurtinio nusikaltimo sunkumą. Teisingumo ministerijos nuomone, nėra jokio pakankamo teisinio ir loginio pagrindo teigti, kad nepilnamečio asmens patiriama žala yra didesnė/sunkesnė nei pilnamečių asmenų. Be to, teismų praktikoje yra sutinkami atvejai, kai teismas priešingai mažina nepilnamečiams nukentėjusiems asmenims priteisiamą žalą, motyvuodamas tuo, jog jie dėl amžiaus negalėjo suvokti visų nusikalstamos veikos pasekmių (pvz., nužudymo atveju).

Papildomai pažymėtina, kad siūlomu projektu yra keičiama visa smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo sistema, todėl kompensacijos dydžių pakeitimas nelaikytinas galiojančių dydžių tiesioginiu sumažinimu. Be to, siūlomi pakeitimai negalios atgal, t. y., siūlomas teisinis reguliavimas galios tik po Įstatymo priėmimo padarytiems smurtiniams nusikaltimams.

4.7. Teisingumo ministerijos nuomone, esamas reguliavimas, numatantis, jog nužudymo atveju kompensacija yra dalinama visiems nužudytojo artimiesiems, yra neteisinga, kadangi tokiu atveju išmokama kompensacija yra žymiai mažesnė nei Įstatyme nustatytas dydis. Pvz., jeigu žala yra priteisiama 5 nužudytojo artimiesiems, jiems išmokama kompensaciją už neturtinę žalą sudaro 1/5 arba 912 Eur (4560:5). Akivaizdu, jog panašaus dydžio suma negali būti laikoma teisinga ir sąžininga kompensacija tyčinio gyvybės atėmimo atveju, todėl projekte siūloma visiems nukentėjusiems asmenims mokėti nustatyto dydžio kompensacijas jų nedalinant.

4.8. Teisingumo ministerijos praktika leidžia teigti, kad išmokėtų sumų išieškojimas teismine tvarka ne visada yra optimaliausias variantas siekiant įgyvendinti valstybės teises, kadangi tokiu atveju procesas užsitęsia laiko prasme (iš pradžių ieškinys teikiamas teismui, vėliau vykdomasis dokumentas – antstoliui), be to, papildomas darbo krūvis tenka ir teismams. Kaip jau minėta, priėmus teikiamą Įstatymo projektą, prognozuojamas gaunamų prašymų skaičius padidėtų iki 8-9 tūkst. per metus, kas reikštų ir analogišką civilinių bylų skaičiaus padidėjimą.

Siekiant užtikrinti efektyvesnę bei mažiau sąnaudų reikalaujantį valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo mechanizmą, siūloma išplėsti Fondo programos vykdytojai suteiktų teisių ratą, t. y., numatyti įvairias galimybes lėšas sugrąžinti ne teismo tvarka. Šie pakeitimai leis Fondo programos vykdytojai pasirinkti konkretų būdą, leidžiantį racionaliau panaudoti turimus išteklius, operatyviau išieškoti išmokėtas sumas, taip pat sumažins teismams tenkantį krūvį.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Numatomos šios teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės: asmenų, turinčių teisę į žalos kompensavimą, skaičiaus padidėjimas; efektyvesnis valstybės regreso teisės įgyvendinimas;

administracinių veiksmų, atliekamų priimant sprendimus, skaičiaus sumažinimas; teismams tenkančio krūvio sumažėjimas.

Galimos neigiamos pasekmės: kadangi pagal teikiamą Įstatymo projektą yra siūloma kompensuoti ne tik už ilgalaikį poveikį turinčius, bet ir nežymius sveikatos sutrikdymus ir fizinio skausmo sukėlimą, egzistuoja pavojus, kad asmenys gali piktnaudžiauti teise į smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimą. Siekiant išvengti šių pasekmių, Teisingumo ministerijos tvirtinamuose teisės aktuose turi būti numatyta, jog kaip vienas iš privalomų dokumentų, teikiamų kartu su prašymu, yra gydymo įstaigos išduotas dokumentas, kuriame būtų aprašyti nukentėjusio asmens patirti sužalojimai.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai.

Manytina, kad priimtas įstatymo projektas tiesioginės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai.

Manytina, kad įstatymo projektas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Siekiant inkorporuoti siūlomus pakeitimus į teisinę sistemą galiojančių įstatymų pakeisti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

9. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimams, sąvokų ir terminų įvertinimas.

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos ir Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų. Įstatymų projektuose vartojamos sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Įstatymo projekto atitiktis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

Įstatymo projektas neprieštaruja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei.

11. Įstatymo įgyvendinimui reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, juos priimti turintys subjektai.

Priėmus siūlomus pakeitimus reikės priimti Vyriausybės nutarimą dėl įgaliojimų vykdyti Įstatyme numatytas funkcijas suteikimo atitinkamai institucijai – Fondo programos vykdytojui. Teisingumo ministerija turės priimti Įstatyme numatytus teisės aktus: patvirtinti Smurtinių nusikaltimų sąrašą, pavyzdinę prašymo kompensuoti smurtiniais nusikaltimais padarytą žalą formą ir kartu su prašymu pateikiamų dokumentų sąrašą, valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo tvarkos aprašą ir kt. Taip pat, priklausomai nuo to, kuri institucija bus paskirta Fondo programos vykdytoju, turės būti sprendžiamas klausimas dėl jos ir Teisingumo ministerijos nuostatų pakeitimo, siekiant juos suderinti su Įstatymo projekto II skyriuje įtvirtinta kompetencija.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti.

Pirmiausia, priėmus siūlomus pakeitimus, valstybės biudžeto lėšų poreikis padidės dėl smurtinio nusikaltimo sąvokos išplėtimo, dėl ko, Teisingumo ministerijos vertinimu, į Smurtinių nusikaltimų sąrašą turės būti įtraukta papildomai 16 nusikalstamų veikų, įskaitant fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą (LR BK 140 straipsnis), viešosios tvarkos pažeidimą (LR BK 284 straipsnis) ir kt.

Žemiau esančioje lentelėje yra nurodytas lėšų poreikis, paskaičiuotas pagal 4.6 papunktyje aptartus dydžius bei laikantis šių prielaidų: pagal galiojančius teisės aktus esančių smurtinių nusikaltimų skaičius yra prilygintas Teisingumo ministerijoje 2017 metais gautų prašymų skaičiui, naujų smurtinių nusikaltimų skaičius yra paskaičiuotas pagal Informatikos ir ryšių departamento prie LR VRM pateiktus duomenis apie 2017 metais užregistruotas nusikalstamas veikas, laikantis praktika paremtos prielaidos, jog dėl žalos kompensavimo kreipsis apie 50% nukentėjusių asmenų.

Smurtinio nusikaltimo rūšis	Prašymų skaičius	Kompensacijos dydis	Suma
Nužudymas	173	4 180	723 140
Sunkus sveikatos sutrikdymas	34	3 420	116 280
Kiti	113	2 260	255 380
Naujai įtrauktini smurtiniai nusikaltimai	8 465	1 330	11 258 450
			12 353 250

Taigi, bendras lėšų poreikis siektų apie 12 mln. Eur per metus. Palyginimui Teisingumo ministerijos administruojamo fondo programos lėšas 2015 m. sudarė 998,4 tūkst. Eur; 2016 m. – 1002 tūkst. Eur, 2017 m. – 1100 tūkst. Eur, 2018 m. – 1180 tūkst. Eur, kas reiškia, jog siūlomiams pakeitimams įgyvendinti kas metus bus būtina skirti apie 11 mln. Eur papildomų lėšų.

Be to, padidėjus gaunamų prašymų skaičiui ir sprendimų priėmimo ir vykdymo bei valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo funkcijas iš Teisingumo ministerijos perdavus kitoms institucijoms, turi būti sprendžiamas lėšų, skirtinų šias funkcijas vykdančių naujų darbuotojų darbo užmokesčiui, poreikis. Teisingumo ministerijos nuomone, supaprastinus administravimo procedūras, vienam sprendimui parengti bei priimti ir su tuo susijusiems veiksams atlikti pakaktų ~60 min., analogiškas laikas būtų skirtas ir valstybės reikalavimo teisėms įgyvendinti. Taigi, jeigu per metus būtų gaunama apie 9000 tūkst. prašymų, visiems veiksams atlikti prireiktų 1 080 000 min. (60x2x9000) arba 18 000 darbo valandų, kas sudaro 2250 darbo dienų. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gruodžio 18 d. įsakymu Nr. A1-629 patvirtintas 2018 metų vidutinis mėnesio darbo dienų skaičius yra 20,9 (suapvalinus – 21) dienos, taigi, per metus (atmetus atostogoms skirtą laiką) vienas asmuo vidutiniškai dirba apie 252 darbo dienas. Padalinus visą darbo dienų skaičių (2250) iš vieno asmens darbo dienų per metus skaičiaus (252), gaunama, jog funkcijos vykdyti prireiktų 9 etatų. Tačiau, siekiant užtikrinti tinkamą funkcijų atlikimą teisėto darbuotojų nebuvimo darbe (pvz., dėl ligos, atostogų ar kt.) metu ir atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu VGTPT, kuri, preziumuotina, bus skiriama Fondo programos vykdytoju, struktūrą sudaro Teisės skyrius ir keturi teritoriniai padaliniai, turėtų būti skiriama lėšų 10-12 papildomų etatų išlaikymui.

Papildomų lėšų poreikis 12 VGTP pareigybių – 252 780 eurų darbo užmokesčiui ir darbdavio SD, 9 708 eurų darbo vietų išlaikymui ir 36 000 eur darbo vietų įrengimui (tik pirmais metais).

Taip pat pažymėtina, kad priėmus siūlomus pakeitimus dėl Fondo programos vykdytojo teisių išplėtimo vykdančioms valstybės reikalavimo teisėms, netiesiogiai bus sutaupyta teismų patiriamų materialinių sąnaudų, kadangi sumažės juose nagrinėjamų bylų pagal šiuo metu Teisingumo ministerijos, o vėliau – Fondo programos vykdytojo teikiamus ieškinius dėl kompensuotų sumų priteisimo regreso tvarka. Be to, tikimasi, jog pakeitimai, susiję su valstybės reikalavimo teisių įgyvendinimo tobulinimu, leis padidinti išieškomas sumas, tačiau paskaičiuoti bent apytikslės prognozuotinos sumos nėra galimybių.

Preziumuotina, kad kiti įstatymo pakeitimai reikšmingos įtakos lėšų poreikiui neturės.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.
Specialistų vertinimų ir išvadų Įstatymo projekto rengimo metu nebuvo gauta.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis.

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia šioms projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „smurtinis nusikaltimas“, „Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondas“, „žalos kompensavimas“, „nukentėjęs asmuo“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai.
Nėra.

Teisingumo ministras

Elvinas Jankevičius

Juliana Ostrouch-Brazdauskienė, tel. (8 5) 26629 65, el.p. juliana.ostrouch@tm.lt

Originalas nebus siunčiamas

Teisingumo atstovavimo skyriaus vedėja

Juliana Ostrouch-Brazdauskienė
2019 02 11

Teisingumo ministras
Elvinas Jankevičius
2019 03 02